

VII. BÖLÜM

Algı Yönetimi – Güvenlik ve Terör

TERÖR VE GÜVENLİK ALGISINDA YENİ PARADİGMALAR

*Ali Fuat GÖKÇE**

Giriş

Bu çalışmada güvenlik, terör ve algı olmak üzere üç anahtar kavram bulunmaktadır. Çalışma bu anahtar kavramlar üzerinden tartışılacaktır. Bunlardan birincisi terör kavramıdır. Terör ya da terörizm anlam bakımından birbirine yakın kavramlar olarak çeşitli alanlarda birbirinin yerine kullanılmaktadır. Amaç bakımından birbirinden ayrılan bu kavramlardan terörizm terör kavramından türetilmiştir. Terör, terör örgütleri olarak genelleme yapılarak akademik yazında kullanılırken ve bir düşünce bütünü olarak bahsedilirken de terörizm şeklinde ifade edilmektedir. Bu çalışmada güvenlik ve algı kavramlarını terörizm üzerinden değerlendirmek için, amacı kargaşa çıkarak, şiddet yoluyla isteklerini elde etmek olan terör örgütlerinin çağın gerekleri doğrultusunda değişen paradigmaları ve karşı tarafın geliştirdiği paradigmalar incelenecektir. Terör örgütlerinin değişen paradigmaları güvenliğini tehdit ettikleri grup, toplum ya da ülkenin tekrar güvenliği sağlayabilmek amacıyla

* Doç. Dr., Gaziantep Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, afgscem@gmail.com

tepkî göstermesi ve tedbir almasında yani karşı tarafın güvenlik paradigmasında da değişikliğe neden olmaktadır.

Güvenlik kavramı ise uygarlığın ilk çağlarından itibaren insanlık için vazgeçilmez bir kavram olarak toplumsal yaşantının her safhasında yer almaktadır. Gıda, sağlık, eğitim, çevre, bilgi güvenliği ve siber güvenlik olarak insanlık tarihinde insanların ihtiyaçları doğrultusunda gelişen kavramların yanı sıra asayişin sağlanması bağlamında kişisel güvenlikten başlayarak toplumsal gelişmelerle bağlantılı olarak ulusal ve uluslararası güvenliğe kadar geniş bir alanda kullanılmaktadır. Bu çalışmada terör bağlantılı olarak ortaya çıkan güvenlik sorunlarının çözümü bağlamında uluslararası ve ulusal güvenlik kavramları üzerinden açıklama yapılacaktır. Güvenlik kavramı içinde yer alan gıda, sağlık, eğitim, bilgi güvenliği ve siber güvenlik gibi diğer alanlardaki güvenlik sorunları çalışma kapsamında ele alınmayacaktır.

Algı kavramı ise bir bütün olarak ele alınıp terör ve güvenlik kavramlarının değişen paradigmalarının kişisel, toplumsal olarak algılanışı yönünden incelenecektir. Dolayısıyla çalışmada tarihsel ve betimsel araştırma türü uygulanacak olup, belgeye dayalı analiz yapılacaktır. Öncelikle bu kavramlar tanımlandıktan sonra terör örgütlerinin algı yönetiminde geliştirerek kullandıkları yöntemler ve araçlar açıklanarak, bunun karşı taraftaki etkisi ve tepkisi yani güvenliği sağlamadaki geliştirdiği paradigmlar tarihsel süreç içindeki örneklerle ve belgelerle açıklanmaya çalışılacaktır.

Algı ve Algı Yönetimi

Algı, bilgi teorisinin merkezinde yer alması nedeniyle bireylerin dünyayı nasıl gördüğüne, duyduğuna, dokunduğuna, kokladığına ve tattığına dayanmaktadır. Dolayısıyla algıyı beş duyumuzla çevremizde olanlarla hakkında bilgi edinme süreci olarak belirtmek mümkündür. Algı dış dünyadan gelen uyarıların zihinsel olarak yorumlanması, anlamlandırılması ve kav-

ramlaştırılması ve elde edilen bilgilerin bu süreç sonrasında yeniden adlandırılmasıdır (Tunç ve Atılğan, 2017, s. 229; Callamari ve Reveron, 2003, s. 2).

Algıların, tecrübeye dayanan algı ve zihinsel algı olarak iki şekilde oluştuğunu söylemek mümkündür. Tecrübeye dayanan algı duyularımızla gerçekleştirdiğimiz, zihinsel algı ise bir şeyleri bilmek olarak adlandırılabilir. Bireyler, dışarıdan aldıkları bilgiyi sahip olduğu inanç, önceki bilgileri ve duygularıyla yeniden şekillendirir Her bireyin tecrübeye dayalı algı ve zihinsel algı olarak sahip olduğu bir algı çerçevesi bulunmaktadır (Stupak, 2000, s. 252-254).

Algı yönetimi ilk kez ABD Savunma Bakanlığı tarafından tanımlanmıştır. Bu tanıma göre algı yönetimi, bireylerin ve kitlelerin düşüncelerini, hedeflerini, mantık yapısını, istihbarat servisleri ve liderlerini etkileyerek önceden belirlenmiş bilgilerin yayılması veya durdurulması ve bunun sonucunda karşı tarafın davranış ve düşüncelerinin istenilen doğrultuda yönlendirilmesidir (Tunç ve Atılğan, 2017, s. 232). Bu tanıma göre algı yönetiminde kullanılacak taktik ve tekniklerin birey, devlet, kurum ve kuruluşlara göre farklılıklar gösterdiğini söylemek mümkündür. Algı yönetimi içinde yer alan her aktörün amacı ve hedef kitlesinin farklı olması uygulanacak taktik ve tekniklerin de farklı olmasını gerekli kılmaktadır. Devletler kendi çıkarları doğrultusunda hedef ülkeler üzerinde etki kurmak, o ülkeleri yönlendirmek, uluslararası alanda istenilen bir imaj yaratmak için algı yönetimine başvururken, şirketler azami kar elde etmek, bireyler maddi ve manevi çıkarlarını gerçekleştirmek, siyasi partiler ise iktidara gelmek için algı yönetimine başvurmaktadır.

Devletlerin ülke içindeki algı yönetimi uygulamaları “Algı Yönetimi”, uluslararası alandaki uygulamaları “Kamu Diplomasisi”, kurum ve kuruluşların uygulamaları ise “Halkla İlişkiler” adı altında yapılmaktadır. Yine algı yönetiminin propa-

ganda, psikolojik savaş, örtülü operasyon, kamu diplomasisi, gibi kavramlarla beraber kullanıldığını da görmek mümkündür (Elsbach, 1994, s. 60-65).

Devletler çıkarlarını korumak ve en üst seviyeye çıkarmak, bölgesel ve küresel bir güç olmak ve güvenliğini sağlamak için birçok taktik ve teknik kullanmaktadır. Bunlar arasında propaganda, ekonomik araçların kullanımı, silahlı müdahale ya da güç kullanma tehditleri yer almaktadır. Dolayısıyla devletlerin sahip oldukları güç vasıtasıyla varlıklarını devam ettirme ve güvenliğini sağlama kapasitesine sahip olduğunu söylemek mümkündür. Buradaki güç kavramına baktığımızda ise sert güç, yumuşak güç ve akıllı güç gibi ayrımlara tabi tutulduğu görülmektedir (Payam, 2018, s. 17). Bu ayrım içinde bazı yazarlar algı yönetimini akıllı güç olarak değerlendirmektedir. Sert güç ise bir ülkenin gücü içinde sayılan diplomatik güç, askeri güç, ekonomik güç ve bilgi gücü kapsamında askeri ve ekonomik güç olarak karşımıza çıkmaktadır. Yumuşak güç ise istenilen bir şeyin çekici ve cazip hale getirilmesidir. Yumuşak güç kaynaklarını kültür, siyasi değerler ve dış politikalar şeklinde belirtmek mümkündür. Kamu diplomasisi yumuşak gücün en önemli unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır (Nye ve Armitage, 2007, s. 6; Baldwin 2012, s. 15)

Algı yönetiminin uygulama araçları arasında etkin olarak kitle iletişim araçlarını görmek mümkündür. Kitle iletişim araçlarıyla karşı taraf üzerinde uygulanan psikolojik savaş, propaganda taktik ve teknikleriyle teknolojinin gelişmesine bağlı olarak etkili olmayı ve onların algısını yönetmeyi hedeflemekte, her iki dünya savaşında uçaklarla atılan kağıtlarda yazılanlarla yapılan yöntemlerden bugün bilişim dünyası ve sosyal medya üzerinden yapılan yöntemlere doğru hızla evrilmiştir.

Günümüzde algı yönetimini sadece devletler kullanmamakta devlet dışı aktörler, terör örgütleri gibi yasal ya da yasal olmayan tüm aktörler kullanmaktadır. Algı yönetimini kullanan aktörler algı yönetiminin akademik alanda belirtilen uyulması

gereken ahlaki ve hukuki sınırlarının dışına çıkmakta, kafalar karıştırılmakta, bilgiler gerçeklere dayanmamakta, hedef kitlenin kültürü ve değerleri göz önünde bulundurulmamaktadır.

Terör ve Terörizm

Terör kavramı daha önce de kısaca belirtildiği gibi terörizm kavramından farklıdır. En önemli farkı eylemler ve faaliyetlerin iradi olup olmaması ya da bir amacının olup olmaması şeklinde belirtmek mümkündür. Terörizmde özellikle siyasal bir hedefe ulaşmak için bilinçli ve planlı şiddet kullanımı yer alırken, terörde ise bir olayı, konuyu protesto etmek ya da bir faaliyet icra edilirken herhangi bir aşamasında kontrol edilemez hale gelmesi ve şiddete dönüşüp mağduriyet yaratması yer almaktadır (Ergil, 1992, s. 140; Gökçe, 2018, s. 368).

Terör kavramı bugünkü anlamında ilk kez Fransa'da 1789 Devrimi'nden sonra kullanılmıştır. Latince "terrere" eyleminden türemiş ve Osmanlıca "tedhiş" kelimesinin karşılığı olarak korku salmak, yıldırım ve dehşete düşürmek anlamlarına gelmektedir. Türk hukuk sisteminde 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nda da belirtildiği üzere terör örgütleri cebir ve şiddet kullanarak, baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerini kullanmaktadır (Yayla, 1990, s. 335; Gökçe, 2018, s. 368). Bu yöntemleri kullanırken mevcut teknolojinin imkanlarından da azami ölçüde faydalanmaya çalışmaktadır. Teknolojik gelişmelerle bağlantılı olarak eylemlerini planlayıp uygularken, aynı zamanda eleman temini ve propagandasını da yapmaktadır. Yine teknolojik gelişmelere bağlı olarak uyguladığı taktik ve teknikleri geliştirmekte ve kullandıkları silahları ve malzemeleri de çeşitlendirmektedir.

Terörün ve terörizmin tarihsel sürecinde uyguladığı şiddet kapsamında ve taktik ve tekniklerinde o günkü teknolojinin varlığını görmek mümkündür. 20. yüzyılın başlarında terör örgütleri uyguladıkları taktik ve stratejilere ideolojik boyutu da katmış ve ideolojik boyuta propagandayı da eklemiştir. Propaganda boyutu ilk kez İtalyan anarşist Errico Malatesta tarafın-

dan “eylem yoluyla propaganda” adı verilerek uygulamaya konulmuştur. Bu strateji terör örgütlerinin varlığını sürdürmesi ve taraftar kazanabilmesi amacıyla kendi ideolojilerine yakın olanlara yapılan bir olumlu propaganda olurken, karşı tarafta, yani şiddete maruz kalan kesimde ise korku ve baskı yaratması ve sonucunda örgütün varlığını ve gücünü kabule zorlayarak terör örgütleri için yine olumlu propagandaya dönüşmektedir (Mango, 2005, s.12).

Terörün son yüzyıllardaki gelişimi ve safhalarını güvenlik kavramının safhaları gibi belirtmek mümkündür. Fransız Devrimi sonrası Robespierrie ve Kamu Selameti Komitesinin karşı devrimcilerle olan mücadelesinde iktidar sahipleri sert ve şiddete dayalı tedbirler almıştır. Fransa’da yaşanan bu gelişme ve karşı devrimcilerin anarşist hareketleri, 19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başlarında terörizme dönüşmüştür (Gökçe, 2016, s.7).

20. yüzyılın başlarında ve iki dünya savaşı arası dönemde etnik ve dini motifli terör örgütlerinin ortaya çıktığı görülmektedir. Doğu’da Hınçak ve Taşnaksutyun, Batı’da İngiltere’de İrlanda merkezli etnik terör faaliyetleri görülürken, Hindistan’da Sihler, 1930’lu yıllarda ise Mısır’da Müslüman Kardeşler ve Genç Mısır örgütleri kurularak dini motifli terör faaliyetleri başlamıştır. Aynı zamanda Filistin’de Yahudi terör örgütleri Ir-gun Zvai Leumi ve LEHI eylemlerine başlamıştır (Türkiye Barolar Birliği, 2006, s. 35-37).

İkinci Dünya Savaşı sonrası Soğuk Savaş döneminde iki kutuplu dünyanın birbirleriyle olan mücadelesinde terör örgütleri maddi olarak menfaat sağlamış ve sahada başlıca aktör olmaya doğru yönelmiştir. Bu dönemde Soğuk Savaş’ın aktörleri kendi aralarındaki sorunların çözümünde diplomasi ve silahlı kuvvetlerin yerine terör örgütlerini kullanmaya başlamış ve bu amaçla hedef ülkelerde ve bölgelerde kendi ideolojilerine yakın kesimler üzerinde faaliyette bulunarak örgütler kurulmuş ya da kurulmuş olan örgütler desteklenmiştir (Ganser, 2005, s. 113-115).

Soğuk Savaş sonrası ekonomik, kültürel ve siyasi alanda meydana gelen gelişmelerin yarattığı küreselleşme terör örgütlerini de küresel bir aktör haline getirmiştir. Terör örgütleri eylemlerini küresel düzlemde yapmaya başlarken, eylemlerinde klasik savaş taktik ve tekniklerini uygulamaya, bazı terör örgütleri üniforma giymeye başlamışlardır. Bu şekilde hem bölgesel güç hem de küresel bir aktör olmuşlar ve terörün aynı zamanda bir savaş biçimi olduğu algısı yaratılmıştır (Mallin, 1978, s. 390-392; Kupperman ve Trent, 1980, s. 39).

11 Eylül 2001 tarihinde Amerika Birleşik Devletleri'nde İkiz Kulelere uçakla yapılan intihar saldırısı, terör ve güvenlik kavramlarında bir dönüşümün başlangıcıdır. Bu saldırı terör örgütlerinin, ana karasında kendini izole etmiş ve güvenli olduğunu düşünen Amerika'ya adeta meydan okuma olarak nitelendirilirken, ulus devletler bakımından da güvenliği sağlamada farklı stratejilerin uygulanmasının başlangıcı olarak nitelendirilebilir. Bu saldırı ile terör örgütleri çağın sunduğu imkanlarla bölgesel ve yerel etki yapacak eylemlerin ötesinde küresel etki yapacak eylemlere başlamışlardır. Post Modern Terörizm olarak adlandırılan bu dönemde terör örgütleri konvansiyonel silah ya da hafif silah kullanmanın yanı sıra biyolojik, kimyasal silahlara sahip olmaya ve bunları kullanma tehdidinde bulunmaya, tank ya da zırhlı araç ile karadan-karaya, karadan-havaya füzeler kullanmaya başlamıştır. Son dönemlerde de bomba yüklü insansız hava araçlarını eylemlerinde kullanmışlardır. Maddi açıdan destekleyen ülkelere olan ihtiyaç azalmış, uyuşturucu ve silah kaçakçılığının yanı sıra petrol kuyuları da işletilmeye, ayrıca sahip oldukları internet siteleri vasıtasıyla e-ticaret yapmaya başlanmıştır. Terör örgütleri eylemlerinin etkisini artırmak ve taraftar kazanmak amacıyla sosyal medyayı kullanmaya başlamış, eylemlerini kayıt altına alarak sosyal medyada yayınlamışlardır. Bununla birlikte sosyal medya üzerinden eylem talimatı vermeye, kendi programlarını ve amaçlarını sosyal

medya üzerinden duyurmaya başlamışlardır (Laquer, 1996, s. 28-35; Gökçe, 2016, s. 8).

Güvenlik Kavramı ve Safhaları

Güvenlik kavramı içinde birçok değişkeni barındıran ve değişen şartlara göre kavramın çerçevesinin belirlendiği ve adlandırıldığı bir kavramdır. Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisindeki güvenlik ihtiyacından günümüzde üçüncü kuşak hakları içinde sayılan "çevre" hakları bağlamında çevre güvenliğine, bilişim teknolojinin gelişimine ve tehditlerine karşı siber güvenliğe kadar uzanan değişimlerle dinamik bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. Bütün bu gelişmelere rağmen güvenlik kavramının içinde varlığını korumak ve sürdürmek için tehlikelerden uzak kalma ve tehdit barındırmayan ortamın yaratılması gibi temel hususları belirtmek mümkündür. Burada önemli olan husus amaca ilişkin olan bir anlam taşımasıdır. Varlığını korumak ve sürdürmek bir insan için en önemli amaçtır. Bu amacı gerçekleştirmek için tehlikelerden uzak durmak ve tehdit altında bulunmamak gerekir. Ayrıca güvenlik ve tehdit arasında da doğrudan bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Eğer bulunan ortamda ya da amaca yönelik yapılacak bir faaliyet esnasında kişiler kendini güvensiz hissediyorsa bir tehditten söz etmek mümkündür (Özcan, 2011, s. 447-449). Burada tehdidin iki boyutu mevcuttur. Birincisi tehdit gerçek olgulara ve olaylara dayanmaktadır. Bu durumda yakın zamanda gerçekleşecek olan açık bir tehdit ve tehlike bulunmaktadır. İkincisi ise algı ve tahminlere dayanır. Kişiler çok yakın tehdit ya da tehlikeyle karşılaşmasa bile, etrafında gerçekleşen olaylar sonucu yakın gelecekte kendisini tehdit edebilecek, güvenliğini ortadan kaldırabilecek bazı hususların varlığından korkabilir. Zihninde böyle bir algı oluşabilir ve ani reaksiyonlar gösterebilir ya da planlı şekilde o tehlikeden uzaklaşma gayreti içine girebilir.

Güvenlik temel bir değer olarak kaybedilmesi halinde sahip olunan her şeyin kaybedileceği anlamına gelmektedir. Dolayısıyla insanlar güvenliklerini tehdit edebilecek hususları ortadan

kaldırmak için bütün gayretlerini gösterir ve iş birliğine gidebilir (Morgan, 2006, s. 1). İlk insanların doğa ve vahşi hayvanlara karşı olan hayatta kalma mücadelesini bu hususa en çarpıcı ilkel bir örnek olarak vermek mümkündür. Tabi bu iş birliğinin sonucu olarak klanların, köylerin, kasabaların, kentlerin ortaya çıktığını ve toplumsal gelişmelerin yaşandığını ve günümüze kadar gelindiğini belirtmeden geçmemek gerekir.

Birey seviyesinde geçerli olan bu husus toplumsal alanda ya da devletler düzeyinde de geçerlidir (Sancak, 2013, s.125). Toplumlar ve devletler güvenliklerini tehlike altında hissettikleri durumda ya da uluslararası bir gelişmenin toplum ya da devlet üzerinde güvenliği tehlike altına düşüreceği algısının oluşması durumunda ilgili birimler gerekli tedbirleri almaya yönelecektir.

Uluslararası ilişkilerin kurucu teorileri olan realist teori ve idealist ya da liberal teori açısından güvenlik kavramını kısaca değerlendirdiğimizde devletler arasında bireysellik ya da iş birliği hususlarının ön plana çıktığı görülmektedir. Realistlere göre her devlet kendi çıkarını düşündüğünden bir diğeri ile iş birliği yapmaz ve kendi güvenliğini kendisi sağlarken, idealist ya da liberal teoriye göre iş birliği yapılarak kurulacak örgütler vasıtasıyla güvenliğin savunulabileceği belirtilmektedir (Arı, 2010, s. 364-373; Sancak, 2013, s. 127; Waltz, 1979, s. 90-93).

Güvenlik kavramının gelişimini saflara ayırmak gerekirse, klasik dönem ve modern dönem olarak ikiye ayırmak mümkündür. Klasik dönem olarak insanlık tarihinin başlangıcından uluslararası ilişkilerin bir disiplin olarak çalışılmaya başlandığı Birinci Dünya Savaşı sonrasına kadar olan dönemden bahsetmek mümkündür. Birinci Dünya Savaşı sonrası güvenliğin sağlanması bakımından idealist- liberal teorisyenlerin bakış açısıyla kurulan Milletler Cemiyeti'nin çabaları tehditleri ve algılarını ortadan kaldırmamış ve devletler hızlı bir şekilde güvenliklerini sağlamak amacıyla silahlanmaya başlamışlardır. Tabi burada emperyalist düşüncedeki devletlerin silahlanmasında güvenliğin başka bir boyutunu görmek mümkündür. Emperyalist dev-

letler ekonomik güvenlik bağlamında dünya kaynaklarına sahip olma düşüncesiyle silahlanırken, bu kaynaklara sahip ya da geçiş güzergahında olan devletler de tehdit algısıyla silahlanmaya başlamış ve sonucunda İkinci Dünya Savaşı yaşanmıştır.

İkinci Dünya Savaşı sonrasını modern dönem olarak değerlendirdiğimizde karşımıza ilk olarak Soğuk Savaş dönemi çıkmaktadır. Bu dönemde güvenlik algıları askeri, ekonomik, ideolojik ve siyasal temeller üzerinde şekillenmiştir. Soğuk Savaş'ın başat aktörlerinin yukarıda sayılan her alanda attığı adıma karşılık diğer aktör de karşılık vermiş ve tek başına bir ülkenin güvenliğini sağlayamayacağı düşüncesi oluşmuş ve karşılığında ittifaklar sistemi kurulmuştur (Dedeoğlu, 2008, s. 38). Yine bu dönemde silahlanmanın niteliği ve devletlerin sahip oldukları silah sistemleri ve kapasiteleri güvenlik algısının şekillenmesine yardımcı olmuş ve muhtemel bir savaşın tek taraflı olarak başlatılmasını önleyerek aslında barışa katkıda bulunmuştur. Tehdit algısının sabit ve açık görülebilir olması alınacak tedbirleri de beraberinde getirmiştir. Güvenliğin sağlanması için caydırıcılık etkeni esas olarak kabul edilmiştir (Baldwin, 1995, s. 120-122).

Soğuk Savaş sonrası dönemde tehdidin boyutu değişmiş, sadece askeri alanda hissedilen tehditler çevresel, toplumsal, kültürel, dini, sosyal alanlara da sıçramış, ancak en büyük değişim, devletten devlete olan klasik tehdit boyutu asimetrik ve çok boyutlu bir konuma ulaşmıştır. Tehdit olgusunda ve toplumdaki algısında meydana gelen niteliksel ve niceliksel değişim güvenlik kavramında da değişime neden olmuştur. Salt devleti önceleyen güvenlik olgusunun yerini bireyleri önceleyen, sosyal, çevresel, sağlık, dini ve kültürel sorunların güvenliğini de düşünür olmuş, yeni duruma göre genişlemiş ve derinleşmiştir (Mc Donald, 2008, s. 68).

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte düşman algısında boşluk ortaya çıkmıştır. Komünist blokun ortadan kalkması güvenlik stratejileri bağlamında kısa da olsa belirsizlik dönemi yaşatmış, ancak "medeniyetler çatışması", "radikal İslam", "haydut

devletler” gibi kavramlar ortaya atılmış, bu kavramların içi doldurulmaya çalışılırken, 11 Eylül 2001 İkiz Kule saldırısı bu kavramları meşrulaştırmıştır (Arıboğan, 2003, s. 112-135).

11 Eylül saldırıları devletlerin güvenlik stratejilerinde de değişikliğe neden olmuştur. Caydırıcılık politikasının yerini “önleyici savaş” ya da “önleyici müdahale” adı verilen tehdidin sınırların ötesinde bulunduğu yerde etkisiz hale getirilmesini, saldırının gerçekleşmeden önce önlenmesini amaçlayan bir güvenlik politikası almıştır. Bu değişim terör örgütlerinin imkân kabiliyetlerinin artmasına paralel olarak devletlerin güvenlik algısının bir yansıması olarak ortaya çıkmıştır. Bu değişimin ilk uygulaması Amerika Birleşik Devletleri’nin Afganistan ve Irak’a müdahalesinde görülürken, süreç içinde Türkiye tarafından da önceden sınırları içinde karşılanan tehdit, artık sınırların ötesinde karşılanmaya başlanmış ve 24 Temmuz 2016 başlayan Fırat Kalkanı Harekâtı sonrası terör örgütlerine karşı sınır ötesinde Zeytin Dalı, Barış Kalkanı, Barış Pınarı, Pençe Harekatları yapılmıştır (Blumenwitz, 2003, s. 35-38)

Terör, Güvenlik ve Algı Yönetimi Etkileşimi ve Yeni Paradigmalar

Terörle ilgili yukarıda korku ve baskı ile sindirme ve yıldırma yaratmak genellemesi yapılmıştır. Bu tanımdan hareket ederek terör örgütlerini belirlemek ve terör örgütü olarak ilan etmek uluslararası alanda her zaman geçerli olmamaktadır. Bunun en önemli sebepleri arasında emperyalist devletlerin daha önce de belirtildiği gibi hedef ülkelerde ya da coğrafyalardaki farklılıkları kendi emellerinin gerçekleşmesi için kullanmaya çalışması yer almaktadır. Böyle olunca da terör örgütü mü? Yoksa, bağımsızlık ya da özgürlük mücadelesi veren bir yapı mı? Olduğu konusunda uluslararası alanda tartışmalar devam etmektedir. Yasal iktidara karşı mücadele eden ve şiddet kullanan örgütler zamanla dış güçlerin desteğini almaktadır. Bu örgütler, desteğini aldığı güçler tarafından bağımsızlık ya da özgürlük mücadelesi veren örgütler olarak görülürken, şiddet uy-

guladığı ülke tarafından ise terör örgütü olarak görülmektedir. Bunun en önemli dönemlerini Soğuk Savaş ve özellikle sonrasında görmek mümkündür. Soğuk Savaş öncesi özellikle Fransız Devrim'inden sonra ortaya çıkan milliyetçilik akımları, emperyalist devletler tarafından çok milletli yapıları parçalama adına kullanılmış ve bu dönemde farklı milletlerden oluşan devletlerde bağımsızlık mücadeleleri teşvik edilerek, küçük ama yönetilebilir devletler kurulmaya çalışılmıştır. Birinci Dünya Savaşı'na giden süreçte Avusturya-Macaristan İmparatorluğu ile Osmanlı İmparatorluğu'nun parçalanma süreci bunun örnekleriyle doludur. Hedef ülkenin farklılıkları yoğun bir psikolojik savaşla olgunlaştırılarak yasal iktidara karşı isyana ve şiddetle mücadeleye hazır hale getirilerek örgütler kurulmuştur. Osmanlı İmparatorluğu içindeki farklılıklar üzerinde özellikle din üzerinden psikolojik savaş verilmiş ve Gayri-Müslim tebaanın hukuki, kültürel ve dini haklarının yeterince olmadığı, haklarını istedikleri gibi özgürce kullanamadıkları propaganda-sıyla hem iç basında ve kamuoyunda hem de dış basında ve kamuoyunda yoğun bir psikolojik hareket yapılarak hedef grupları hazır hale getirilmiştir. Tabi bu arada hedef gruplar üzerinde millet benliği yaratabilmek amacıyla, din adamları, gezginler vb. kişiler vasıtasıyla kitaplar, hikayeler, masallar yazılmaya ve yazdırılmaya başlanmıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nun parçalanması sürecinde Batılı emperyalistler ile Rusya'yı sürecin dış aktörleri olarak görmek mümkündür. Yunan, Sırp, Bulgar ve Ermeni ayaklanmalarında aynı yöntemler ve psikolojik hareket uygulanmıştır. Bulgar milliyetçilik ateşini ilk yakan kişi Sofya yakınlarındaki Hilander Manastırında rahip Otest Paisii olmuştur. Paisii'nin yazdığı kitap Bulgarlara milli benliklerini hatırlatan ilk eser olarak bilinmektedir (Aydın, 1990, s. 282). Bulgar milliyetçi ateşiyle ortaya çıkan gruplar, Rusya'nın desteği ile silahlanmış, bugünün terör örgütü olan, o zamanın adlandırmasıyla "çeteler" oluşturulmuş ve devlete karşı mücadeleye girişmiştir.

Aynı dönemin başka bir örneğini ise Ermeni isyanlarında görmekteyiz. Ermeni milliyetçi akımlarının başlangıcının 1870-80'li yıllarda başladığı görülmektedir. Ermeni milliyetçiliğinin temsilcisi olan Taşnaksutyun, bu dönemin saldırgan milliyetçi akımının bir sonucu olarak ortaya çıkmış ve ilk başlarda Rusya, sonraları Fransa ve diğer Batılı devletler tarafından desteklenmiştir. Taşnaksutyun'un kurulması, şiddete yönelmesi aşamalarının hepsinde yukarıda belirtilen algı yönetimi süreçlerinin aynısını görmek mümkündür. Taşnaksutyun'un fikir babası Grigori Artsruni, Mikaelyan ve Raffi'nin görüşleri, yazıları Ermeni toplumu üzerinde muazzam etkiler yaratmıştır. Bu liberal düşüncedeki kişilerin yazılarının yanı sıra Ermeni Kilisesi'nin faaliyetleri, Ermeni basınının Türk politikaları ve resmi yöneticilerin gayri-Müslimlere karşı uygulamalarına fazlaca yer vermesi, Ermeni devleti ve Türkiye Ermenilerinin kurtarılması ve birleşerek Büyük Ermenistan kurma hayali Ermeni gençliği üzerinde büyük etkiler yapmaya başlamıştır. Taşnak basını Kafkas cephesinde savaş ilan edilmeden gazete sayfalarında Türk düşmanı yazılarla kamuoyunu muhtemel bir savaşa hazırlamıştır. Milliyetçi basının propagandaları ve Çar diplomatları ve ajanlarının ödüllendirme başta olmak üzere çeşitli destekleriyle Ermeni halkı üzerinde yeterli algı oluşturulmuştur. Taşnaksutyun'a verilen destekle yapılan psikolojik harekât, Ermeni toplumunda gerçeklere dayanmayan, kafaları karıştırarak yaratılan haklarını kullanamayan, ezilen halk algısıyla oluşan Ermeni çeteler vasıtasıyla bölgede Türk ordusuna ve Müslüman halka karşı terör faaliyetleri başlamıştır (Karinyan, 2006, s. 25-40).

Bu duruma karşı, o dönem "çete" olarak adlandırılan bu terör örgütlerinin bu değişen paradigmalara karşı her devletin yapması gereken tepki gösterilmiş ve her iki toplum arasında yaşanan gerginlik ve çatışma ortamının sonlanması ve asayişin sağlanması için tedbirler alınmış ve o güne kadar örneği pek görülmeyen farklı bir yöntem uygulanarak Ermeniler tehci-

tabi tutulmuştur. Bu husus terör örgütlerinin değişen paradigmalarına karşı devletin verdiği tepkinin 19. yüzyıl sonu ve Birinci Dünya Savaşı öncesi döneminin en çarpıcı örneğidir.

Terör örgütleri ve güvenlik bağlamında değerlendirilen diğer bir safha olan İkinci Dünya Savaşı sonrasında devletler caydırıcılık politikası uygularken, bunu sağlamak için sürekli olarak daha fazla silah, daha güçlü silah, daha yok edici silah üretmeye başlamıştır. Üretilen silahların dönem dönem insandan uzak yerlerde denemesi yapılarak kitle iletişim araçları vasıtasıyla dünya kamuoyuna duyurulması sağlanmakta ve karşı tarafa korkuya dayalı psikolojik faaliyet yapılarak caydırıcılık sağlanmaya çalışılmıştır. Nükleer Denemelerin Kapsamlı Yasaklanması Antlaşması Örgütü (CTBTO) verilerine göre 1945'ten 2016 yılına kadar 2 bin 56 nükleer deneme gerçekleştirilmiş, en çok denemeyi ise ABD ve Sovyetler Birliği gerçekleştirmiştir. ABD 1945-1992 tarihleri arası 1032 nükleer bomba denerken, Sovyetler Birliği 1949-1990 tarihleri arasında 715 nükleer bomba denemiştir (TRT Haber, 2016). Tabi bu arada taraflar bu silahların verilerine ulaşmak için istihbarat örgütleri ya da terör örgütleri vasıtasıyla yeraltı faaliyetlerine girişmeyi de ihmal etmemişlerdir.

Bu dönemin güvenlik algısını devletler arasındaki mücadele oluştururken, ekonomik temelli olmak üzere Soğuk Savaş'ın aktörleri arasındaki paylaşımın yapılabilmesi amacıyla hedef ülkelerdeki farklı yapılar kullanılmıştır. Bu hususa Mozambik'te Frelimo ve Renamo arasındaki mücadele örnek olarak verilebilir. Tabi Mısır, Irak, Suriye rejimleri üzerindeki ABD ve Sovyetler Birliği mücadele örnekleri de bu dönem için verilebilir. Mısır'da kurulan Müslüman Kardeşler Örgütü, Suriye ve Filistin merkezli Filistin Kurtuluş Örgütü ve Hizbullah gibi örgütler emperyalist devletlerin emelleri doğrultusunda kurulmuş ya da bağımsızlık adına zaman zaman o ülkelerden destek alarak faaliyet göstermişlerdir.

Soğuk Savaş dönemi örgütlerinin eylemlerine bakıldığında daha önce belirtildiği gibi eylemle propaganda yönteminin uygulandığı, eylemlerinde önemli kişilere suikast, sabotaj türü eylemlerin yanı sıra örgütün büyüklüğüne bağlı olarak maddi kazanç elde edebilmek amacıyla banka soygunu eyleminden, uyuşturucu madde ve silah kaçakçılığı faaliyetlerinde bulundukları görülmektedir. Suikast ve sabotajlarını dünya ve ülke kamuoyunda etki yaratacak kişilere ve tesislere yöneltmektedirler. 1971 yılında El Fetih direniş örgütü içinde kurulan Kara Eylül örgütünün Münih Olimpiyatlarında, 4-5 Eylül 1972 tarihinde düzenlediği saldırı, Türkiye’de Bahriye Üçok, Ahmet Taner Kışlalı, Abdi İpekçi, Nihat Erim, Hrant Dink gibi kamuoyu tarafından bilinen akademisyen, gazeteci, yazar ve siyasetçilere düzenlenen suikastlar bunlara verilecek örneklerdir. Yine bu dönemde toplumda korku ve baskıya neden olabilecek düzeyde PKK tarafından köylere yapılan baskınlar ve katliamlar ile alışveriş merkezi bombalamaları ve sabotajları, terör örgütlerinin uyguladığı taktik ve teknikler arasında yer almakta olup kamuoyunda örgütün büyüklüğü, etkililiği hakkında bir algının oluşmasına yönelik psikolojik harekât faaliyetleri olarak değerlendirilebilir. Bu algının gelişen teknolojiyle birlikte kitle iletişim araçlarında uzun süreli ve sürekli olarak yer alması halkın aydınlatılmasının ve haber alma özgürlüğünün ötesinde adeta terör örgütlerinin uyguladığı eylemle propaganda taktiğine ve istediği psikolojik harekâta destek olmaktadır.

PKK terör örgütünün Doğu ve Güneydoğu’da yol kesme eylemleri amacına yönelik bir sonuç ortaya çıkararak toplumda korku ikliminin yerleşmesine, bölgeye seyahatler başta olmak üzere, ekonomik faaliyetlerin durmasına; öğretmenlerin, sağlık çalışanlarının öldürülmesi, okulların ve sağlık ocaklarının yakılması bu hizmetlerin o bölgelerde aksamasına neden olmuştur. Bu algının oluşması terör örgütünün amacına olumlu yönde katkı sağlarken güvenlik bağlamında devletin halkını koru-

yamadığı, eğitim ve sağlık hizmetleri başta olmak üzere temel hizmetleri yerine getiremediği algısını toplum üzerinde oluşturmaktadır.

Devlet terör örgütlerinin bu değişen taktiklerine karşı güvenlik algısını oturtabilmek amacıyla daha fazla güvenlikçi bir politika izlemeye başlamıştır. Bölgeye daha fazla asker ve güvenlik kuvveti gönderilerek “alan hakimiyeti” adı verilen bir konsept uygulanmaya başlanmış, yol güzergahları 24 saat kontrol altına alınmaya çalışılmış, temel hizmetlerin verildiği her yerleşim biriminde silahlı güçler (karakollar) teşkil edilmiştir. Bölge halkını sürece dahil etmek için devlet yanlısı olduğu düşünülen kişilerden “Geçici Köy Korucusu” adı altında bir yapılanma oluşturulmuş ve güvenlik kuvvetleriyle birlikte terörle mücadele etmeye başlamışlardır.

11 Eylül 2001 İkiz Kule saldırısı terör örgütlerinin eylemsel taktik ve tekniklerinde değişime, devletlerin de güvenlik algısında ve stratejinde değişime neden olmuştur. 11 Eylül saldırısı basit bir sabotaj ya da suikast olmayıp, teknolojinin yoğun olarak kullanıldığı bir saldırı olması, adeta güvenli bir ada durumunda olan ABD’nin güvenlik sistemini sorgulanır duruma getirmiştir. Bu saldırı sonrası küresel kamuoyunda en iyi korunan bir ülkenin en kritik merkezlerine saldırı yapılabileceği, hiç kimsenin ve hiçbir ülkenin kendisini güvende hissetmemesi gerektiği algısı oluşturulmuştur. Bu tehdidin yok edilmesi ve oluşan algının değiştirilmesi için devletler farklı bir strateji geliştirerek tehdidi bulunduğu yerde bertaraf etme stratejisini uygulamaya başlamıştır. Bu strateji doğrultusunda yapılan operasyonlar terör örgütlerinin barındığı ülke halkı üzerinde travmalar yaratırken, aynı zamanda terör örgütleri için de bir eleman temin olanağı sağlamıştır. Bu operasyonları ilk başta kendi silahlı güçleriyle yapan devletler verdikleri insan kayıpları ve ekonomik kayıplar sebebiyle kendi kamuoyunun tepkisini çekmiş ve bunun üzerine operasyonlar, hedef bölgelerde veka-

let savaşı adı verilen devlet-altı örgütler ya da kendileri tarafından oluşturulan ama kendilerince terör örgütü olarak kabul edilmeyen örgütler tarafından yapılmaya devam edilmiştir. Tabii bu arada bu örgütlere verilen maddi desteğin yanı sıra silah ve malzeme desteğinin verilmesi gelişmiş teknoloji ürünü silahların terör örgütlerinin eline geçmesine neden olmuştur. Bununla birlikte yukarıda belirtilen yöntemlerle gelir elde eden terör örgütleri, bu gelirleri ile insansız hava araçları başta olmak üzere her çeşit silah malzeme temin eder duruma gelmiştir. Bu silahların eylemlerde kullanılması terör örgütlerinin etkililiği konusunda kamuoyunda korku algısının oluşmasına neden olmuştur. Yine yaptıkları eylemleri sosyal medya vasıtasıyla paylaşımları toplumda korku algısına neden olmuştur. DEAŞ terör örgütünün tarihi yerleri yakma, mezarları yok etme, insanların kafasını kesme görüntülerinin sosyal medyada yayınlanması örgütün acımasızlığı konusunda dünya kamuoyunda korku algısını oluşturmıştır. Görüntüler ve oluşan algı terör örgütüne eleman temin etmede de yardımcı olmuştur. Kişilik bozuklukları olan ve baskı altında büyüyerek toplumda herhangi bir yer edinemeyen maceracı kitleyi de kendisine yöneltmiş, dünyanın her tarafından eleman temin eder duruma gelmiştir.

Sonuç

Teknolojik gelişmelere bağlı olarak terör örgütlerinin eylemlerinde uyguladıkları taktik ve teknikler ile devletlerin güvenlik bağlamında aldıkları tedbirlerin geliştirilmesi, yeni paradigmalara ortaya çıkması süreç içinde karşılıklı olarak birbirini etkilemektedir. Dinamik bir süreç içinde gelişen karşılıklı ilişkide taraflar birbirinden etkilenmektedir. Terör örgütlerinin stratejilerinde, eylemlerinin biçiminde ve eylemlerde kullanılan silah, malzemelerde görülen değişim devletlerin de aynı hususlarda değişimine ve gelişimine neden olmaktadır. Yine ulus devletler tarafından geliştirilen ve sahada kullanılan gelişmiş teknoloji

ürünü silah ve malzemeler zaman içinde terör örgütlerinin eline geçmekte ve kullanılmaktadır.

Bütün bu etkileşimlerin toplum üzerinde etkisi olmuştur. Terör örgütlerinin toplum üzerinde oluşturmak istedikleri algı, gerçek dışı haber ya da eylemin görüntülerinin ve bilgilerinin sürekli olarak medyada yer almasıyla kitle iletişim araçları vasıtasıyla ya da sosyal medya vasıtasıyla oluşmaktadır. Toplum eylemlerin şiddetine ve sürekliliğine göre örgüt hakkında korku duymaya başlamakta ve seyahat başta olmak üzere bazı haklarının kullanılmasında kendi isteğiyle kısıtlamaya gitmektedir.

Terör örgütlerinin eylemle propaganda taktiklerine karşı oluşan korku algısı ve değişen toplumsal yaşantının yeniden bu algıya göre tanımlanmasının önüne geçebilmek amacıyla devletin tüm birimleri sürekli teyakkuzda bulunması, yetişmiş insan kaynaklarıyla mücadele içinde yer alması, teknolojisini sürekli geliştirmesi, sorunlu sahalarda ve çatışma bölgesinde sürekli psikolojik harekate yer vermesi gerekmektedir. Aynı zamanda kitle iletişim araçlarının terör olaylarına olan yaklaşımı haber verme-alma özgürlüğünün üstünde güvenliğin sağlanmasına yönelik olması gerekmektedir. Haberlerin verilmemesi ya da sansürlenmesinin çağımızın evrensel insan hakları değerlerine göre uygun olmadığı düşünüldüğünde, ilgili haberlerin terör örgütünün tanıtımına destek vermemesi, onun istediği algının oluşmasının önüne geçecek sürede olması gerekmektedir.

Kaynakça

- Arı, T. (2010). *Uluslararası ilişkiler teorileri*. Bursa: MKM Yayıncılık.
- Arıboğan, D. Ü. (2003). *Tarihin sonundan barışın sonuna*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Aydın, M. (1990). *XIX. Yüzyılda Bulgar Meselesi*. V. Milletlerarası Türkiye Sosyal ve İktisat Tarihi Kongresi. Ankara.
- Baldwin, D. (1995). Security studies and the end of the cold war. *World Politics*. 48, 119-125.

- Baldwin, D. (2012). *Power and international relations*. in Handbook of International Relations. Erişim Adresi: [http://www.princeton.edu/~dbaldwin/select%20articles/Baldwin%20\(2012\)%20Power%20and%20International%20Relations.pdf](http://www.princeton.edu/~dbaldwin/select%20articles/Baldwin%20(2012)%20Power%20and%20International%20Relations.pdf)
- Blumenwitz, D. (2003). *Küreselleşmenin hukuki boyutları ve güvenlik stratejilerine etkileri*. Birinci Uluslararası Sempozyum Bildirileri, Ankara. Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları.
- Callamari, P. ve Reveron, D. (2003). China's use of perception management. *International Journal of Intelligence and Counter Intelligence*. 16, 1-15.
- Dedeoğlu, B. (2008). *Uluslararası güvenlik ve strateji*. İstanbul: YeniYüzyıl Yayınları.
- Elsbach, D. K. (1994). Managing organizational legitimacy in the California cattle industry: The Construction And Effectiveness of Verbal Accounts. *Administrative Science Quarterly*. Vol, 39, 57-88.
- Ergil, D. (1992). Uluslararası terörizm. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 47, 3, 139-143.
- Gökçe, A. F. (2016). Adalet kavramı kapsamında geçmişle hesaplaşma ve uzlaşma: Türkiye. *Bilge Strateji*, 8, 15, 113-146.
- Gökçe, A. F. (2018). *Terörizmle mücadele politikaları*. C. Babaoğlu, ve E. Akman (Ed.), Kamu politikaları analizi, Türkiye uygulamaları (s. 367-395) içinde. Ankara. Gazi Kitabevi.
- Karinyan, A. B. (2006). *Ermeni milliyetçi akımları*. (Arif Acaloğlu, Çev). İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Laquer, W. (1996). Postmodern terrorism. *Foreign Affairs*. Vol. 75, No. 5 (Sep. - Oct., 1996), pp. 24-36. Erişim Adresi: <https://www.jstor.org/stable/20047741>
- Mango, A. (2005). *Türkiye'nin terörle savaşı*. İstanbul. Doğan Kitap.
- McDonald, M. (2008). *Constructivism*. Paul D. Williams (Ed.), Security Studies: An Introduction. London. Routledge.
- Morgan, P. M. (2006). *International security problems and solutions*. Washington DC. CQ Pres.
- Nye, J. S. ve Armitage, R. L. (2007). *CSIS Commission on smart power: A smarter, more secure America*. Washington: Center for Strategic and International Studies.
- Özcan, A. B. (2011). "Uluslararası güvenlik sorunları ve ABD'nin güvenlik stratejileri. *Selçuk Üniversitesi İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 22, 451-470
- Payam, M. M. (2018). Güvenlik bağlamında güç kullanma ve algı(lama) yönetimi. *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 3, 15-25.
- Sancak, K. (2013). Güvenlik kavramı etrafındaki tartışmalar ve uluslararası güvenliği dönüşümü. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 6, 123-134.

- Stupak, R.J. (2000). Perception management: An active strategy for marketing and delivering academic excellence, business sophistication and communication successes. *public administration & management*. 5 (4), 250-260.
- TRT Haber, (2016). 70 yıl içinde 2binden fazla nükleer silah denendi. 8 Ocak 2016, (Erişim Adresi: www.trthaber.com/haber/dunya/70-yil-icinde-2-binden-fazla-nukleer-silah-denendi-228220.html/amp).
- Tunç, A., Atılğan A. (2017). Algı üzerinde kurulu yönetsel bir anlayış: Algı'nın yönetimi. *Idea Studies*, 3, 3, 228-238.
- Türkiye Barolar Birliği. (2006). *Türkiye ve terörizm*. Ankara.
- Yayla, A. (1990). Terör ve terörizm kavramlarına genel bir bakış. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*. 45, 1, 335-385.
- Waltz, K. N. (1979). *Theory of international politics*. New York: McGraw-Hill.